

Výzkum zaměřený na uprchlíky v nouzovém hromadném ubytování v Karlovarském a Plzeňském kraji

23. květen 2023, Praha
DTM IOM

Výzkumný záměr

Cílem bylo poskytnout 1) *informace o uprchlících pobývajících v nouzových hromadných ubytovacích zařízeních v Karlovarském a Plzeňském kraji* (dále jen COLLAC), potřebné pro strategické plánování a pro navržení cílené podpory, 2) a které by jim pomohly předvídat, co by se mohlo stát, v případě že vejde v platnost Lex Ukrajina V a s tím spojená úprava týkající se hrazení ubytování pro uprchlíky.

Hlavní výzkumné otázky

1. **Jaká je situace lidí žijících v COLLAC**
2. **Jaké jsou problémy a výzvy, kterým tito lidé nejčastěji čelí (z hlediska krátkodobé i dlouhodobé integrace),**
3. **Jaká bude jejich situace v blízké budoucnosti, pokud LEX Ukrajina V vstoupí v platnost (a někteří si budou muset ubytovní hradit sami) – jaké mají plány/strategie**

Sběr dat a metodologie

- Smíšený výzkum kombinující prvky kvantitativních a kvalitativních metod
- Doba realizace: **8. březen – 17. duben**
- Navštíveno **17 ubytovacích zařízení v 16 městech a obcích** (*Mariánské lázně, Františkovy lázně, Cheb, Plzeň, Plasy, Fleky-Chudenín, Capartice, Miřenice-Nalžovské Hory, Strašice, Zbůch, Holýšov*)
  - *Ubytovací zařízení v odlehlých lokalitách* – prostorově vyloučené lokality na okraji vesnic, obcí/měst, vyznačující se omezenou dopravní infrastrukturou a absencí služeb
  - *Ubytovací zařízení umístěna přímo v malých obcích* s relativně dobrou dopravní infrastrukturou a základní obslužností
  - *Ubytovací zařízení v lázeňských městech* s dobrou dopravní infrastrukturou a nabídkou služeb
  - *Ubytovací zařízení umístěná centrálně v rámci středně velkých/velkých měst*, s dobrou dopravní infrastrukturou a nabídkou služeb
- Ubytováno celkem 2392 osob; rozdíly ve věkové/genderové struktuře ubytovaných, vybočují zejména ubytovny s velmi nízkým podílem dětí (15-18% versus 40%)
- Shromážděno: **329 rozhovorů/vyplněných dotazníků + cca 50 kvalitativních rozhovorů** a přibližně 50 kratších komentářů
- Další zdroj dat: Zprávy o lokalitě (pozorování); rozhovory s ubytovateli a zástupci NNO (10 osob)

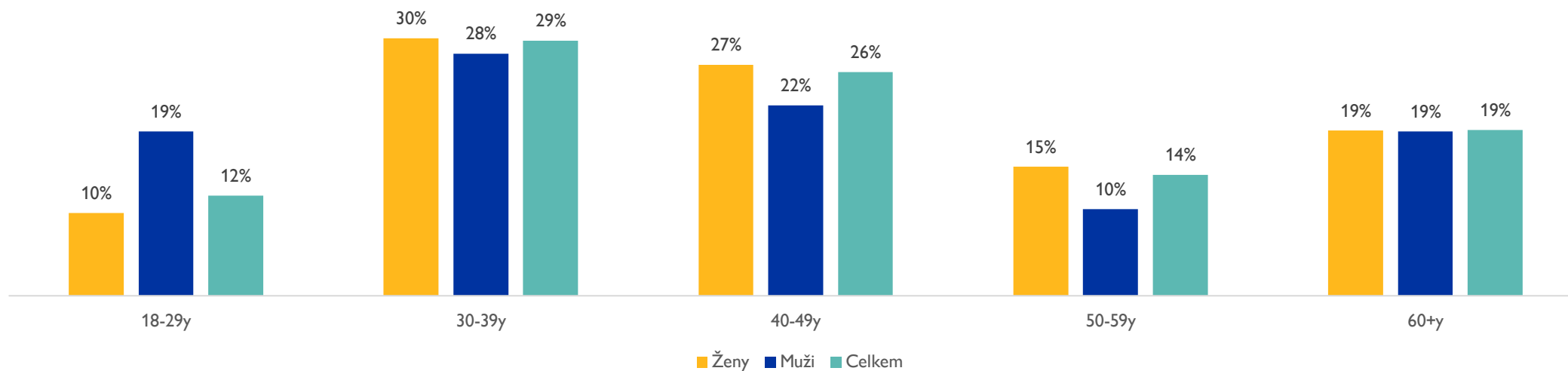
Hlavní zjištění

Kdo jsou lidé v COLLACU?

- Ubytováno celkem 2392 osob; rozdíly ve věkové/gendrové struktuře ubytovaných, vybočují zejména ubytovny s velmi nízkým podílem dětí (15-18% versus 40%)
- (N 329): Respondenti do České republiky přišli **nejčastěji z těchto oblastí**: Doněcká (14 %), Charkovská (13%), Záporoží (13%), Dněpropetrovská (12%) a Oděsa (8%).
- Většina respondentů byly **dospělé ženy (80 %)**, zatímco muži tvořili 20 procent vzorku.
- **Průměrný věk** všech respondentů byl **45 let**.

Kdo jsou lidé v COLLACU?

Graf I: Věk, pohlaví, celkem (%)

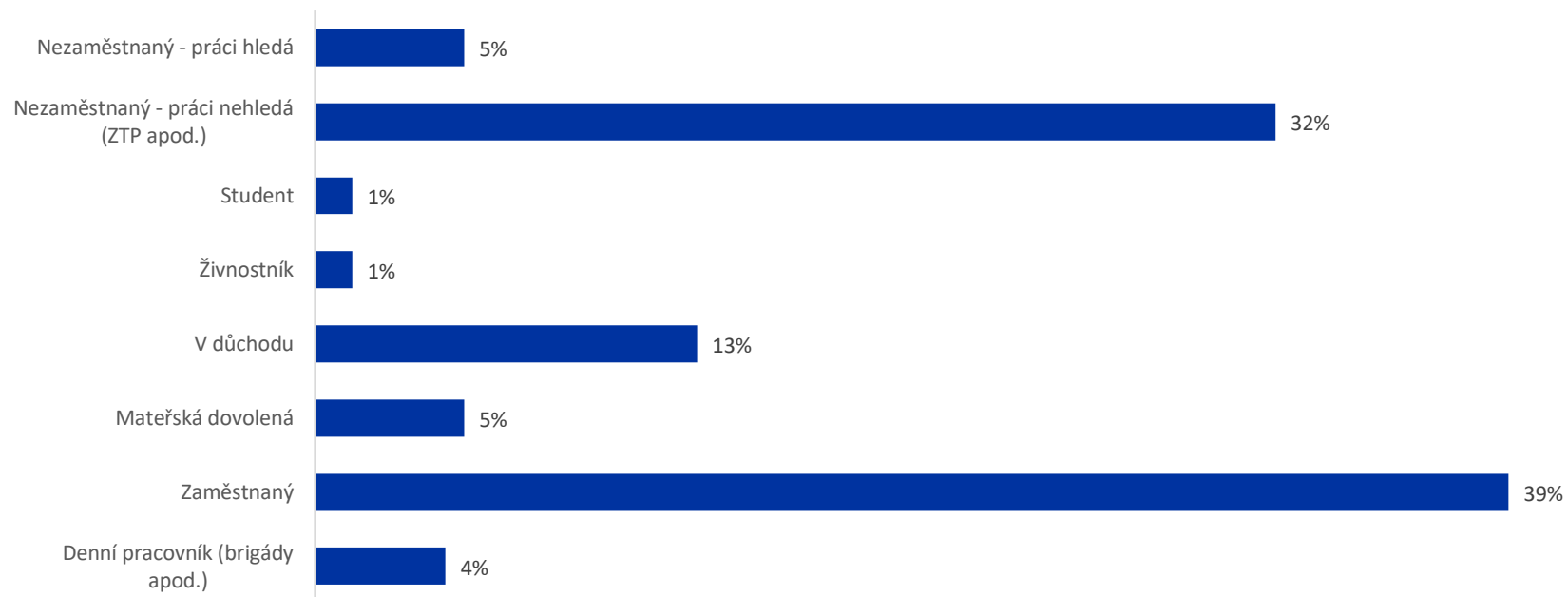

Kdo jsou lidé v COLLACU?

- Téměř polovina respondentů (**49 %**) uvedla, že má děti, a téměř všichni (92 %) uvedli, že jejich děti jsou v Česku s nimi
- Podíl respondentů, kteří uvedli, že v Česku **pracují** (včetně "denních pracovníků" a osob samostatně výdělečně činných), činil **44 %**.
- Ti, kteří nebyli zaměstnaní, ale **hledali práci, byli zastoupeni 31 procenty** a ti, kteří byli v důchodu, studovali nebo byli nezaměstnaní, ale nehledali práci (mateřská atd.), 23 procenty.
- Podíváme-li se pouze na **ekonomicky aktivní** populaci (bez těch, kteří se prohlašují za studenty, pečovatele nebo osoby se zdravotním postižením), pak ekonomicky aktivní respondenti **pracovali v 59 % a ve 41 % byli nezaměstnaní**

Kdo jsou lidé v COLLACU?

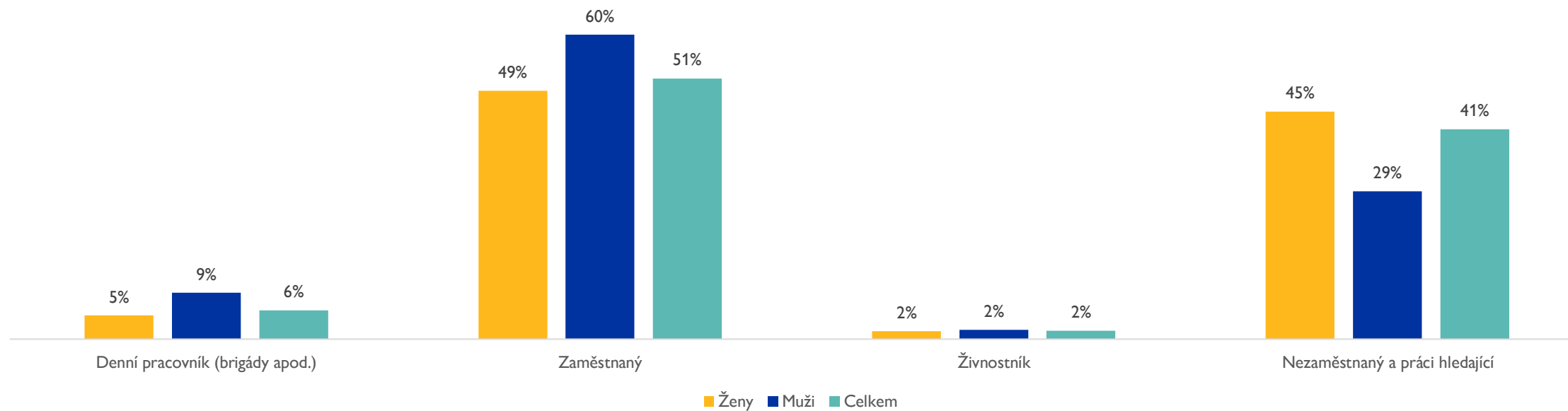
Graf 3: Ekonomický status respondentů v Česku (%)

Kdo jsou lidé v COLLACU?

Graf 4: Účast ekonomicky aktivních respondentů na pracovním trhu; pohlaví, celkem (%)

Kolik z nich spadá do zranitelných osob dle vymezení v Lex Ukrajina V?

- Odhadujeme, že mezi respondenty našeho výzkumu do kategorie zranitelných osob (dle Lex Ukrajina V) spadá **přibližně 105 osob, tedy 30 % ze všech dotazovaných respondentů**, z toho:
- *40 v kategorii 65+,*
- *45 v kategorii osoba starající se o dítě/děti do 6 let*
- *odhadem 20 osob s průkazem ZTP, včetně osob o ně pečujících.*
- Osoby spadající do kategorie “zranitelní” mohou být na ubytovně s dalším členem rodiny, který do této kategorie nespadá, a pro kterého bude velmi obtížné najít si práci/lepší práci (pokud ji nemá) a ubytování za sebe uhradit.

Zranitelné skupiny and rámec Lex Ukrajina V + faktory ovlivňující jejich finanční sobestačnost a schopnost adaptace na změny

- Ženy (pohlaví); pečující ženy s dětmi (zejména v kategorii nad 6 let)
- Rodiny s dětmi (zejména v kategorii nad 6 let, kdy oba rodiče mají nestabilní, nízké příjmy (rodinná situace)
- Lidé ve věku 60 (55)-64 let (věk)
- Lidé ubytovaní v odlehlých lokalitách
- Lidé pracující “prekérně”
- Lidé se zdravotním omezením, ZTP

Příklad: Lidé ve věku 55 – 64 let

- Zastoupení „nezaměstnaných, hledajících práci“, oproti pracujícím, se zvyšuje s věkem a je signifikantně vyšší u ekonomicky aktivních respondentů spadajících do věkové kategorie 55 – 64 let, kterých je **68%**.
- Specifická struktura pracovního trhu (manuální práce, práce v hotelnictví a pohostinství) = pracovní nabídky vhodné zejména pro “mladé a fyzicky zdatné”.
- Respondenti ve věku 60-64, ale i 55-59 čelí odmítání ze strany zaměstnavatelů, ale i ÚP. Někteří mají v tomto směru negativní zkušenosti i se snahou o zařazení do kurzu ČJ.
- Z 12 respondentů v tomto věku, kteří pracují se ve většině případů jedná o ženy pracující na pozici uklízečky, na zkrácený úvazek, nebo za nízký plat
- Někteří pečují o nemocného/staršího partnera v důchodovém věku, nebo o vnuky/vnučky

Integrace na trh práce a prekerně pracující

- Úspěšná adaptace uprchlíků na změny v Lex Ukrajina V, bude záviset na tom, zda **dosáhnou finanční soběstačnosti** (a toho zda si najdou alternativní ubytování)
- Z ekonomicky aktivních **59 % pracuje a 41 % je nezaměstnaných**
- K bariérám, kterým při hledání práce respondenti čelí patří:
  - *neznalost českého jazyka,*
  - *nedostatek pracovních nabídek, které lze vykonávat s ohledem na situaci respondenta (fyzická zdatnost, zdravotní omezení, potřeba skloubit práci a péči apod.),*
  - *odlehlost ubytování a absence dopravní infrastruktury (bez vlastního vozu nemají, do práce, která je často na směny, jak dostat)*

Integrace na trh práce a prekerně pracující

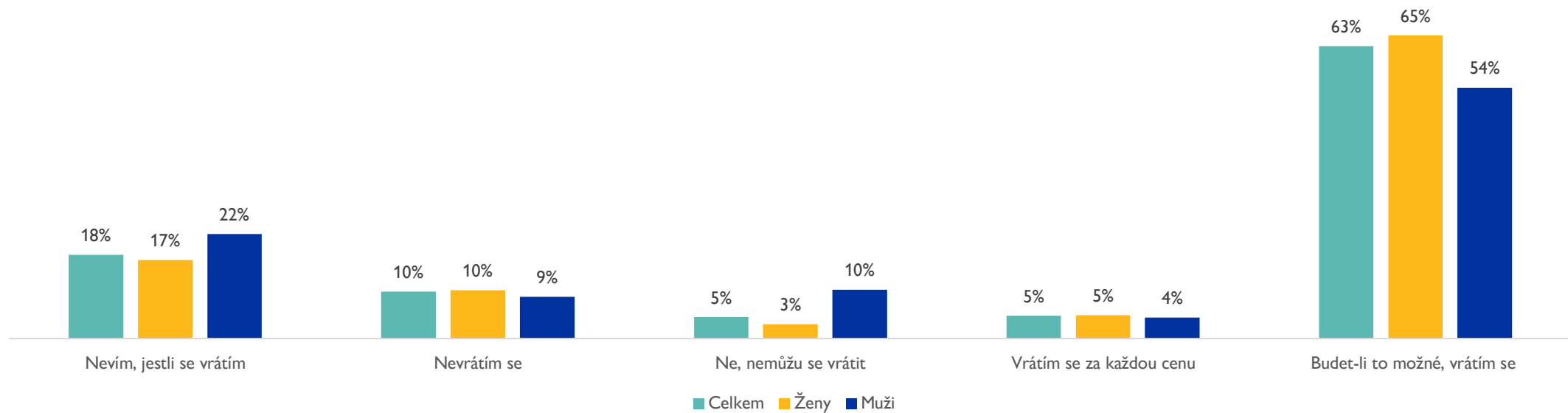
- Mnohé z těch, kteří práci mají, lze řadit mezi “prekerizované pracovníky”, jejich prekarizace se vyznačuje:
  - **Nestabilním a nejistým příjmem** a absencí sociální ochrany - práce na *různé typy dohod*, nebo *bez smlouvy*, ale například i *HP smlouvy*, které jsou pouze *krátkodobé*, závislé na zakázkách, sezónně apod.
  - Pracovní situace uprchlíků se některých případech vyznačuje vysokou mobilitou a nejistotou, kdy kolují od jedné práci k druhé/, od jedné pracovní agentury k druhé, s různými časovými prodlevami a s tím, že podmínky práce i odměňování se v jednotlivých firmách liší.
  - V 75 % případů pracují na nejméně kvalifikovaných pozicích (manuálně pracující, nekvalifikovaní a pomocná povolání). S nejčastějším/tímto typem vykonávané práce souvisí i **nízké mzdy**
  - Někteří mají další vysoké náklady na dopravu (2500 – 3000 Kč měsíčně)
  - Často nemají možnost učit se český jazyk, a tím pádem ani vizi na zlepšení si svého postavení na trhu práce (pracovní mobilita)

Dlouhodobé plány

- **Více než polovina (63 %) respondentů (N=329) projevila přání, vrátit se v budoucnosti domů** – na Ukrajinu, 18 % odpovědělo, že neví a 15 %, že se nevrátí, nebo že se vrátit nemůže.
- Návrat na Ukrajinu častěji neplánují také ti, kdo jsou v České republice s rodinnými příslušníky, a ti, co zde mají práci (69 % respondentů, kteří uvedli, že se neplánují vrátit na Ukrajinu má v Česku práci oproti 56 % těch, kteří návrat plánují).
- Jedná se nejčastěji o osoby, které pocházejí z oblastí okupovaných, nebo postižených přímými vojenskými útoky a kteří se v místě svého bydliště necítí bezpečně, nebo kteří přišli například nejen o domov, ve smyslu střechy nad hlavou, ale také například o svou firmu apod. Zastoupeni jsou mezi nimi ale i ti, kteří pocházejí z oblastí, které sice nebyly postiženy přímými boji, válka na ně ale významně dopadla jak ekonomicky, tak sociálně.

Dlouhodobé plány

Graf 5: Přání respondentů vrátit se na Ukrajinu, pohlaví, celkem (%)

Krátkodobé plány (v horizontu půl roku)

- **Většina respondentů (61 %) v dohledné době současné ubytování opustit neplánuje.**
- To, že se respondenti nechtějí stěhovat, ale neznamená, že si budou moct reálně ubytování sami platit, nebo že za ně bude platit stát (zranitelní), nebo spokojenost se současným ubytováním.
- Někteří s podmínkami ubytování spokojeni nejsou, není pro ně reálně přestěhovat se jinam, a to ani v případě, kdy jsou schopni si ubytování sami platit. Jiní takto odpověděli, protože neví, co budou dělat.
- **Překážky, kterým v otázce hledání ubytování** respondenti čelí, jsou zejména: *nedostupnost nájemního bydlení (za tržní cenu), nedostatek finančních prostředků na pokrytí tržního nájmu (a zálohy), opakované odmítání ze strany majitelů nemovitostí, a to z různých důvodů souvisejících jak s etnicitou, tak s jinými okolnostmi (vícečetná rodina, přítomnost domácího mazlíčka, nedůvěra vůči občanům Ukrajiny a/nebo preference dlouhodobých nájmu, které nejsou v případě držitelů dočasné ochrany jistotou).*

Kritéria ovlivňující spokojenost s ubytováním (na základě kterých byla vytvořena typologie lokalit)¹, bez ohledu na situaci respondenta (zaměstnaný/nezaměstnaný, sám, s rodinou apod.)

FAKTORY POZITIVNÍ (MOTIVUJÍCÍ K SETRVÁNÍ V UBYTOVÁNÍ)

Dobré podmínky ubytování (vlastní sociální zařízení, fungující spotřebiče, dostatek soukromí, společenská místnost, prostor na přípravu jídla, dobré hygienické podmínky, dostatečný přístup k teplé vodě apod.)

Relativně dobrá poloha (dostačující infrastruktura, dostupnost služeb, školy pro děti, fungující hromadná doprava, možnost navštěvovat kurzy ČJ)

Vhodné pracovní příležitosti v místě, nebo dostupné veřejnou hromadnou dopravou (stabilní, relativně dobře placené, legální). Případně zajištění dopravy ubytovatelem na místo práce.

Proaktivní a vstřícný provozovatel ubytování (pomáhá s vyřizováním administrativních záležitostí, s řešením různých životních situací, zařizuje dopravu, školu pro děti, pomáhá s hledáním práce – nejedná se o zprostředkování. Aktivně řeší problematické situace v ubytování).

Dobré vztahy mezi ubytovanými (vzájemná pomoc, poskytování služeb, půjčování aut, společné hospodaření apod.)

Žádné další poplatky za ubytování (například za služby)

Adekvátní částka požadovaná poskytovatelem v případě, že si budou uprchlíci ubytování hradit sami

FAKTORY NEGATIVNÍ (MOTIVUJÍCÍ KE ZMĚNĚ UBYTOVÁNÍ)

Špatné podmínky ubytování (sdílené sociální zařízení, žádné, nebo nefunkční spotřebiče, nedostatek soukromí, například v podobě sdílené místnosti s nerodinným příslušníkem, 4-5 postelí na malém prostoru, přítomnost plísně, přítomnost štěnic a švábů, nedostatečný přístup k teplé vodě apod.)

Vyloučená lokalita/poloha související s historickým využitím budov – celní správa, armáda, (nedostatečná infrastruktura, absence služeb, žádná, nebo omezená veřejná/hromadná doprava, blízkost silnice první třídy, absence zdravotních služeb, obchodů, pošty, hřišť, parků, nemožnost navštěvovat kurzy ČJ)

Absence vhodných pracovních příležitostí (žádné pracovní příležitosti, nebo nestabilní, špatně placená, nejistá, nebo nelegální práce)

Nevstřícný a neaktivní provozovatel ubytování (nepomáhá ani neustanovil jinou osobu, která by pomáhala, nechává ubytované svému osudu. Problematické situace v ubytování neřeší a nechává věci na ubytovaných).

Špatné vztahy mezi ubytovanými (například díky přítomnosti pracovních migrantů z Evropy apod.)

Další poplatky za ubytování (od 2000-4000 osobu/měsíc)

Neadekvátní částka požadovaná poskytovatelem

¹Bez ohledu na situaci respondenta (zaměstnaný/nezaměstnaný, sám, s rodinou apod.)

Krátkodobé plány (v horizontu půl roku)

- Respondentů, kteří uvedli, že se **plánují přestěhovat v rozmezí následující jednoho až šesti měsíců, bylo 18 % (59)**, z toho jich 46 % (27 osob) uvedlo, že se chce vrátit na Ukrajinu (i když v 2 % ne na stejné místo odkud pocházejí), 44 % (26 osob) se plánuje přestěhovat v rámci České republiky a 8 % (5 osob) se chce odstěhovat do jiné země.
- Z těch, kteří se plánují **přestěhovat v rámci České republiky (N=26)** v rozmezí jednoho až šesti měsíců, chtějí všichni do větších měst, než kde současně žijí. Čtyřicet šest procent (12 osob) se v tomto případě plánuje přestěhovat do *Plzně*, osmnáct procent (5 osob) do *Chebu*, čtrnáct procent (4 osoby) do *Domažlic*, jedenáct procent (3 osoby) do *Klatov* a sedm procent (2 osoby) do *Karlových Varů*.
- Jako **důvod ke stěhování** 63 % (21 osob) uvedlo pracovní nabídku v jiné lokalitě a 12 osob odpovědělo, že se budou muset přestěhovat s ohledem na ukončení humanitární podpory (v tomto případě je myšleno hrazení ubytování ze strany státu).

Krátkodobé plány a strategie

Mnoho lidí nemá žádný konkrétní plány ani strategii, například v podobě slíbené práce, pomoci přátel, nebo zajištěného ubytování, a to ani v případě těch, kteří uvedli, že se plánují přestěhovat.

Jeich budoucí uvažování **ovlivňuje skutečnost, zda mají práci a jakého je charakteru v kombinaci s podmínkami bydlení** (jeho poloha, kvalita). Roli hraje i to, proč odešli z Ukrajiny (jestli to bylo spíš z důvodů ekonomických, nebo bezpečnostních). Obecně lidé uvažovali těmito směry:

1. **Neví, co budou dělat**, jejich situace je bezvýchodná a oni nemají žádnou strategii

2. **Chtějí zůstat/zůstanou**

- a) *Ti, kdo mají prostředky a jsou spokojeni s ubytováním*
- b) *Ti, kdo nemají prostředky a nemají kam jít (neví co dělat) jsou/nejsou spokojeni s ubytováním*

3. **Pokusí se najít bydlení jinde/Přestěhují se v rámci ČR**– různé důvody

- a) *Jsou spokojeni s ubytováním, ale nemají prostředky a nemohou v místě najít práci*
- b) *Nejsou spokojeni s ubytováním a mají prostředky*

4. **Odstěhují se mimo ČR nebo se vrátí na Ukrajinu** (uvažují o tom)

- a) *Jsou spokojeni s ubytováním, ale nemají prostředky a jak najít práci a jsou nuceni odejít, i když jim hrozí reálné nebezpečí a velký ekonomický propad*
- b) *Jsou v ČR především kvůli práci, takže pokud práce nebude tak se vrátí zpět*

Prognóza rizik

- Lidé budou vystaveni tlaku pracovat na černo
- Lidé budou více vystaveni/a hůře odolávat riziku vykořisťování (nejen pracovnímu, ale například i sexuálnímu)
- Lidé budou tlačeni do půjček a mohou se stát oběťmi nekalých praktik a/nebo být vystaveni riziku zadlužení
- Lidé budou nuceni vrátit se na Ukrajinu, kde budou vystaveni nebezpečí, nestabilním politickým podmínkám a chudobě
- Lidé se propadnou na sociální dno, stanou se vyloučenými (bezdomovectví, chudoba, vyloučení dětí ze vzdělávání) a nebudou se schopni integrovat
- Lidé se budou integrovat do určitého pracovního segmentu, ale jejich potenciál zůstane nevyužit
- Lidé budou tlačeni do vysokých neadekvátních částek za bydlení
- Lidé budou dlouhodobě zůstat v sub standardním bydlení, čímž bude ohrožena jejich integrace
- Rodiny budou rozděleny - ženy zůstanou na ubytovně s dětmi a muži budou bydlet na placené ubytovně

Děkuji za pozornost

Andrea Svobodová, za DTM tým,
IOM Praha

asvobodova@iom.int